Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри економічного права та
економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка
Рєзніковій Вікторії Вікторівні

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри економічного права та економічного судочинства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка Пожоджук
Тетяни Богданівни
на дисертацію Герасимчук Єлизавети Андріївни
на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного
захисту СОТ в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право

Актуальність обраної теми дисертації. Тема дисертації «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні» є надзвичайно актуальною в сучасних умовах трансформації глобальної торговельної системи, зростання конкуренції на світових ринках та посилення тенденцій до використання державами механізмів захисту національного товаровиробника. В умовах поглиблення інтеграції України у світовий економічний простір та виконання міжнародних зобов'язань як члена СОТ, особливого значення набуває забезпечення належного балансу між відкритістю ринку та ефективним захистом внутрішніх економічних інтересів.

Інструменти торговельного захисту, а саме, антидемпінгові, антисубсидиційні (компенсаційні) та спеціальні захисні заходи виступають легітимними засобами реагування держави на недобросовісну конкуренцію чи різке зростання імпорту, що завдає шкоди національному виробнику.

Актуальність теми також зумовлена євроінтеграційними прагненнями України, що вимагає гармонізації національного законодавства з acquis

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 62-1427
«9» 03 2026 р.

communautaire, в частині, зокрема процедур застосування антидемпінгових, антисубсидиційних (компенсаційних) і спеціальних заходів. Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту, основу якого на сьогодні складають Закони України від 16.04.1991 "Про зовнішньоекономічну діяльність", від 22.12.1998 "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" та від 22.12.1998 "Про захист національного товаровиробника ввід субсидованого імпорту", потребує вдосконалення, зокрема, у частині розподілу повноважень між компетентними органами, забезпечення ефективного їх функціонування, належного процесуального рівня розслідувань, та, як наслідок, застосування за їх результатами заходів.

Для України, економічна безпека якої зазнає значних викликів в умовах війни, а також повоєнного відновлення, питання належного правового регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ, та їх практичної реалізації набуває стратегічного значення.

З огляду на викладене, тема дисертації Герасимчук Є.А. «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні», присвячена актуальній правовій проблематиці, є своєчасною, та сприятиме подальшому розвитку науки, та вдосконаленню вітчизняного законодавства у цій сфері.

Структура та ступінь обґрунтованості й достовірності висновків.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків до роботи, а також списку використаних джерел (200 найменувань). Структура дисертації є логічною, що дало змогу системно та ґрунтовно розглянути всі питання обраної теми. Мета та завдання сформульовані чітко та послідовно, що дозволило розкрити тему дисертаційного дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації мають достатній рівень обґрунтованості.

Робота відповідає спеціальності 081 «Право» та спеціалізації господарське право, і є комплексним дослідженням питань правового регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні.

Аналіз дисертації Герасимчук Є. А., а також її наукових публікацій, у яких відображено результати проведеного дослідження, дає можливість зробити висновок про відсутність у роботі положень, що можуть вважатися порушенням принципів академічної доброчесності.

Наукова новизна одержаних результатів. До найбільш вагомих результатів, на мою думку, слід віднести такі положення, відповідно до яких у дисертації:

– визначено поняття торговельного захисту як сукупності передбачених угодами СОТ та національним законодавством інструментів, які застосовує країна імпорту у відповідь на добросовісні або недобросовісні дії іноземних виробників та/або експортерів і які є додатковими торговельними бар'єрами, запровадженими з метою захисту національного товаровиробника й урівноваження торговельного балансу;

– визначено поняття системи торговельного захисту України як сукупності правових, економічних та інституційних заходів і механізмів, які застосовує держава в особі уповноважених органів державної влади (суб'єкти системи торговельного захисту) в межах антидемпінгових, антисубсидиційних та спеціальних розслідувань з метою захисту внутрішнього ринку від імпорту товарів з третіх країн;

– обґрунтовано, що торговельні розслідування можуть вважатися квазісудовими процесами шляхом визначення ознак, що уподібнюють торговельні розслідування до судового процесу: 1) чітко визначена процедура проведення розслідування; 2) рішення за результатами розслідувань, приймаються на основі оцінки доказів, які подаються заінтересованими сторонами розслідувань; 3) розслідування передбачає залучення сторін та їх представників, а орган розслідування має право проводити слухання, які відбуваються фактично за правилами судових засідань; 4) рішення є обов'язковими до виконання, мають юридичну силу; 5) рішення за підсумками торговельних розслідувань можуть бути оскаржені в судовому порядку;

– обґрунтовано доцільність встановлення можливості перегляду статусу національного товаровиробника протягом проведення розслідування після

отримання інформації та доказів від заінтересованих сторін, оскільки в межах розслідування може бути виявлено факти, які можуть підтверджувати, що національний товаровиробник не має підтримки 50 % ринку;

– удосконалено положення щодо необхідності дослідження Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України доказів в рамках розслідувань шляхом встановлення та аналізу всіх факторів, що впливають на національну промисловість, на які посилаються заінтересовані сторони в рамках розслідувань, з подальшим поясненням в основних фактах і висновках наявності впливу кожного фактору на національну промисловість чи аргументуванням відсутності такого впливу з посиланням на відповідні докази;

– встановлення відмінності у правовій природі між антидемпінговими й антисубсидиційними заходами та спеціальними заходами, а саме: антидемпінгові та антисубсидиційні мита є результатами поведінки учасників ринку, що мають ознаки недобросовісної конкуренції, тобто навмисної протиправної поведінки суб'єктів господарювання та/або органів влади, а спеціальні заходи у вигляді мита або квот не є результатом протиправної поведінки виробників та/або експортерів в Україну і застосовуються у відповідь на цілком добросовісні дії учасників ринку;

– удосконалено визначення правової природи антидемпінгових, антисубсидиційних і спеціальних заходів шляхом віднесення заходів у вигляді мита до методів тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а спеціальних заходів у вигляді квот – до нетарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

– розмежування поняття «значної шкоди» в межах проведення спеціальних розслідувань й «істотної шкоди» – у межах антидемпінгових й антисубсидиційних розслідувань, що виражається через різний обсяг доказування впливу імпорту на національного товаровиробника: при дослідженні значної шкоди орган розслідування має довести *«загальне істотне погіршення стану національного товаровиробника»*, в той час як істотної шкоди – достатньо аргументувати погіршення окремих фінансово-економічних показників вітчизняних виробників;

– визначення предмета позову щодо оскарження рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі за результатами розслідувань шляхом включення окремої вимоги, а саме «зобов'язати Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі вчинити дії», що забезпечить більш ефективний захист порушених прав заінтересованих сторін без необхідності проведення нового торговельного розслідування.

Дисертація здобувачки Герасимчук Є.А. є ґрунтовною та практично орієнтованою, становить собою комплексне наукове дослідження інструментів торговельного захисту Світової організації торгівлі в Україні.

Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки та пропозиції щодо удосконалення законодавства, без сумніву, мають як теоретичне, так і практичне значення. У цьому аспекті заслуговують на схвалення запропоновані дисертанткою зміни до законодавства, викладені, зокрема, у висновках до дисертації.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості їх застосування при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів, в діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України і в судовій практиці господарських судів України.

Висновки і пропозиції дисертантки можуть бути використані у нормотворчій діяльності, зокрема при внесенні змін до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» та інших актів господарського законодавства.

Крім того, основні положення роботи можуть бути використані при підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для наукових працівників, юристів-практиків, викладачів, аспірантів і студентів юридичних закладів вищої освіти.

Матеріали дослідження можуть використовуватися при викладанні таких дисциплін як «Господарське право», «Торгове право», «Міжнародне економічне право», а також спецкурсів з відповідної тематики.

Наголошуючи на позитивній оцінці результатів дослідження, разом з тим зазначу, що у дисертації є положення, що можуть бути предметом наукової дискусії, а саме:

1. У роботі багато уваги приділяється суб'єктам системи торговельного захисту. Так, при характеристиці заінтересованих осіб, дисертантка зазначає, що "основна перевага статусу заінтересованої сторони полягає в тому, що лише на підставі інформації, наданої цими сторонами, яку Міністерство зобов'язане врахувати, визначають, чи є демпінг, субсидований імпорт, зростання обсягу імпорту, шкода тощо. Головним документом заінтересованих сторін є відповіді на запитальники, які є ґрунтовними відповідями щодо діяльності компаній, а саме обсягів імпорту, експорту, виробництва, собівартості, показників ліквідності, каналів збуту, фінансових показників, процесу виробництва, характеристик товару тощо". Такими заінтересованими особами є органи країни експорту, іноземні виробники, іноземні експортери, національний товаровиробник, органи країни імпорту, імпортери. Разом з тим також пропонується розширити перелік заінтересованих осіб і відносити до них також і споживачів та об'єднання споживачів. Чи не буде ускладнювати процедуру визначення, чи є демпінг, субсидований імпорт, зростання обсягу імпорту, шкода тощо, якщо у цьому процесі активну роль братимуть споживачі?

2. У роботі зазначено про потребу законодавчого визначення статусу, повноважень та порядку формування Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі. Конкретизуйте, будь ласка, які вбачаються конкретні механізми щодо удосконалення правового статусу Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі? Також, до прикладу, зазначається, що члени Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі мають нести відповідальність, якщо рішення є "явно протиправним". Що Ви вкладаєте у розуміння "явно протиправним"? У тексті роботи Ви також пропонуєте законодавчі зміни щодо відповідальності членів, а також щодо доцільності визначення критеріїв протиправності рішення? Можете навести Ваші міркування, як такі критерії могли би виглядати у нормах законодавства?

3. У першому пункті новизни "удосконалено", Ви пишете, що удосконалили визначення національних інтересів "шляхом звуження останніх до інтересів

споживачів та міжнародних інтересів, оминаючи інтереси національного товаровиробника, оскільки аналіз національних інтересів з позиції інтересів національного товаровиробника спричинить дисбаланс змагальності, у такому випадку надається перевага стороні обвинувачення та може дискримінуватися сторона захисту".

Вважаю дискусійною таку позицію та вбачаю деяку нелогічність: на Вашу думку, національні інтереси є міжнародними інтересами? Потребує додаткової аргументації.

До того ж, у Законі України від 21.06.2018 № 2469-VIII "Про національну безпеку України" у п. 10 ч. 1 ст. 1 національні інтереси України визначаються як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Чи вбачаєте Ви потребу у іншому визначенні національних інтересів, навіть обґрунтовуючи це потребами певного закону?

4. У роботі визначено категорію елементи доказування як "факти, припущення чи гіпотези, що потребують доведення, стосуються певної сфери діяльності суб'єктів торговельних розслідувань, утворюючи склад розслідування, на основі яких може бути сформовано остаточний висновок у межах розслідування". Водночас, запропоновано визначати такий перелік елементів доказування торговельних розслідувань: національний товаровиробник; товар, що є об'єктом розслідування; імпорт товару в Україну; шкода, заподіяна національному товаровиробнику; причинно-наслідковий зв'язок; національні інтереси. Постає питання, чи узгоджуються (відповідають, охоплюються) наведені елементи доказування з визначенням категорії елементи доказування, наведеним у роботі.

Наведені зауваження не зменшують наукової та практичної цінності дисертації, мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертація є науковою працею, що була виконана здобувачкою особисто. У роботі висвітлені власні ідеї і розробки авторки, що дозволили вирішити

поставлені наукові завдання, а також вона містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для аналізу висновків здобувачки та повноти теоретичної складової роботи.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації відображені у 8 публікаціях, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України; 4 тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Опубліковані праці за темою дослідження мають безпосередній зв'язок зі змістом проведеного дослідження, конкретизують та доповнюють основні положення його новизни.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Відповідно до висновку наукового керівника дисертації аспірантка Герасимчук Є.А. повністю виконала індивідуальний план, зокрема його освітню складову, за результатами дослідження опубліковано достатню кількість наукових робіт, що відображають результати проведеного дослідження.

Дисертація аспірантки Герасимчук Є.А. оформлена згідно з установленими вимогами, що висуваються для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, закріпленими в наказі Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами), і за своїм змістом, науковими положеннями, висновками відповідає вимогам п. 21, 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), та п. 6, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Висновок. Дисертація Герасимчук Єлизавети Андріївни на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні» є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що характеризується єдністю змісту, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного та практичного характеру. Положення дисертації є цінними для юридичної науки та свідчать про особистий внесок здобувачки в розвиток науки господарського права.

Враховуючи викладене, дисертація Герасимчук Єлизавети Андріївни на тему «Правове регулювання застосування інструментів торговельного захисту СОТ в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – «Право» відповідає вимогам п. 21 та 25 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. 6 та 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Герасимчук Єлизавета Андріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка **Тетяна ПОЖОДЖУК**

Підпис засвідчую
Вчений секретар НІП
КАРАУЛЬНА

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 62 «9» 03 2026 р.